

УПОТРЕБА ОКЛОПНИХ ЈЕДИНИЦА У ОПЕРАЦИЈАМА У НАСЕЉЕНОМ МЕСТУ

Раде В. Славковић, Бранко Б. Шипка и Јадранко К. Јукић,
Универзитет одбране у Београду, Војна академија,
Школа националне одбране, Катедра оператике

По свом предмету проучавања овај рад је, пре свега, производ истраживања, анализе и размишљања о употреби рода оклопних јединица у борбеним операцијама Војске Србије у насељеном месту, с тежиштем на употреби у нападној и одбрамбеној операцији, као једном од најзначајнијих.

Може се констатовати да ће адекватно и правилно планирање употребе оклопних јединица у операцијама у насељеном месту имати кључну улогу за постизање успеха у овим операцијама. Велике маневарске способности, као и ватрена моћ ових јединица, олакшава кретање и покрет кроз насељено место, а оклоп доприноси заштити људства од непријатељеве ватре, одвраћа непријатеља и умањује му вољу за борбом због психолошког ефекта који изазива звук тенковских гусеница у насељеним местима.

Кључне речи: *оклопне јединице, тенковски батаљон (чета, вод), механизовани батаљон (чета, вод), нападна операција, одбрамбена операција*

Увод

Кризна жаришта, данас у свету готово увек по неком неписаном правилу настају и завршавају се у урбанизованим областима, тј. насељеним местима, средишту популација. Урбана подручја су места моћи и економских активности становништва и имају очигледну моћ привлачења оружаних сукоба зарађених страна, па према томе захтевају и строгу примену основних начела ратовања. За разлику од наше земље, данас у свету моћније земље, њихове оружане снаге, имају разрађене и посебно написане доктрине ангажовања снага у урбаним срединама. У овом окружењу, сваки род има своја начела употребе, па тако и оклопне и механизоване јединице. Наша не тако далека историја војног ангажовања Југословенске народне армије је пуна примера неадекватне употребе, тада оклопних и механизованих јединица, против нерегуларних оружаних снага непријатеља које су користиле урбана подручја да предузму екстремно на-силна дела у сврху задобијања, пре свега медијске па тек онда војне моћи.

Ова стечена искуства намећу нам потребу да данас оклопне јединице буду спремне, а људство ових јединица обучено за сукцесивно и истовремено предузимање активности силе, сопствене безбедности и помоћи становништву у простор-

но-временском оквиру урбанизоване средине. Наиме, у кратком временском року копнене снаге, а у оквиру њих и оклопне јединице ће бити присиљене да у урбаним подручјима највероватније, сукцесивно или истовремено, предузимају акције силе против непријатеља, партнерске активности са локалним безбедносним снагама, безбедносне акције и акције помоћи у подршци становништву.

Војно географска разматрања и утицај насеља на извођење операција оклопних јединица

Сазнања о употреби оклопних јединица у операцијама у насељеном месту зависе, у првом реду од теоријских сазнања о насељима тј. појмовног одређења насеља. У ред основног, опште теоријског сазнања о насељеном месту спада, пре свега схватање његовог појма, као и садржаја (предмета) инфраструктуре која утиче на извођење борбених операција. У овом раду садржаји опште теоријских сазнања о насељеном месту биће заокружена приказом карактеристика насеља које утичу на припрему и извођење операција оклопних јединица у насељеном месту.

У литератури данас има много дефиниција насеља, али ћемо за потребе овог рада¹ под насељем сматрати свако стално или привремено насељено место у којем се одвија или на које се наслања нека делатност и које има своје име, без обзира на број кућа. Анализирајући ову дефиницију може се закључити да је појам насеље веома широк, јер обухвата велики број најразноврснијих насељених места, која се међусобно разликују по положају, постанку, броју становника, урбанистичкој структури, садржини и опремљености, функцијама и улози у друштвено-економском животу одређеног региона.

Изузимајући привремена насеља сва остала насеља можемо поделити на три основне категорије: *сеоска*, *градска* и *мешовита*. У оквиру ових категорија насеља постоји типолошка разноликост условљена географским урбанистичко-архитектонским и другим факторима. Најбројнија и најразноврснија насеља су сеоска насеља чије се становништво претежно бави пољопривредним делатностима. Према морфолошко-физиономској класификацији постоје два типа сеоских насеља: насеља збијеног и разбијеног типа. У сваком овом типу постоји велики број варијетета, као специфичност појединих крајева.²

Под утицајем новијих друштвено-економских кретања, типови и варијетети сеоских насеља губе многа своја ранија обележја, трансформишу се и добијају савремени изглед, што мења њихов утицај на извођење борбених операција.

Градска насеља (градови) су развијенији облик насеља. Они имају више функција и представљају средишта одређених територија. Разликују се од сеоских насеља не само по броју становника, већ и по функционалним, архитектонско-комуналним, културним и многим другим обележјима. Критеријуми за разне категорије гра-

¹ Статистичка служба СФРЈ усвојила је следећу географску дефиницију насеља: „Насеље је посебна антропо-географска територијална јединица посебног имена, без обзира на број кућа“.

² У неким деловима света постоје чак и покретна насеља смештена на води, затим рибарска насеља, привремена насеља сточара, ловаца и многа друга слична насеља која имају обележја сеоских насеља.

дова су разноврсни и има их много. Обично се полази од изгледа и димензија града, уређења, опремљености, положаја у односу на одређени простор, броја становника, економских, политичких, војних и других обележја.

Најприхватљивији критеријум класификације градова, у војном погледу, иако има недостатака, јесте комбинација статистичког и економског критерија. По овоме критеријуму градом се сматра свако насеље које има најмање 2.000 становника, под условом да се најмање 50% становника бави непољопривредним делатностима. При чему можемо издвојити, варошице са 2.000–2.500 становника, средње градове са 20.000–50.000 становника, веће градове са 50.000–100.000 становника.

Мешовита насеља су она насеља која још нису градови, а нису ни села. То је прелазни тип насеља, чији се друштвени организам толико усложио, што је својствено градовима, али који још имају мало функција, једну до две (мала индустријска насеља уз фабрике, административни центри са једноставном структуром, насеља око пољопривредних комбината). Становништво мешовитих насеља у мањем проценту се бави пољопривредним делатностима.

Карактеристике насељених места су многобројне и у току припреме и извођења борбених операција могу бити од већег или мањег значаја за оклопне јединице, па у овом раду неће бити све разматране. Односно разматраћемо величину, облик, грађевинска обележја објеката под земљом и на површини и постојање и распоред целина (квартова, блокова, паркова) у насељеним местима погодних за снабдевање, маневар и ватру оклопних јединица.

Величина насељеног места најнепосредније утиче на јачину, састав и начин употребе оклопних јединица у борбеним операцијама. Мања насељена места (села и варошице) са ниским зградама између којих се налазе пространа дворишта и баште испољавају незнатан утицај на начин употребе оклопних јединица. Оваква места најчешће не захтевају примену посебних тактичких поступака оклопних јединица. Чак и већа насељена места ушореног типа у равници (већином у Војводини) не представљају озбиљније препреке за оклопне јединице у нападној операцији јер постоје повољни услови за њихово обилажење. Међутим, у одбрамбеној операцији свако насељено место, па и најмање село, може послужити као ослонац за развијање различитих облика отпора непријатељу.

За разлику од села, градови са приградским насељима намећу посебне услове за извођење борбених операција и употребу оклопних јединица. Шире градско подручје обухвата сва издвојена (приградска насеља) која су по правилу од ужег градског подручја одвојена већим слободним површинама. То су често модерна стамбена насеља или индустријски рејони са грађевинским објектима погодни за употребу оклопних јединица. Ова приградска насеља најчешће затварају прилазе граду те се као утврђени рејони, отпорне тачке укључују у општи систем одбране. Уже градско подручје је изграђена целина по градским четвртима међусобно повезаним блоковима зграда са улицама, трговима, парковима, мостовима, надвожњацима и подвожњацима, подземним објектима.

Унутрашње карактеристике овог подручја могу се међусобно битно разликовати и на тај начин различито деловати на извођење борбених операција оклопних јединица у насељеним месту. Градске четврти, групе зграда и други грађевински објекти раздвајаће дејства оклопних јединица и приморавати их да изводе појединачне

акције са низом одвојених борби по одвојеним правцима. Мноштво грађевинских објеката посебно када је градња збијена, ограничава прегледност, ватрено дејство, покрет и маневар, садејство и одржавање везе у оклопним јединицама.

Облик насељеног места најнепосредније утиче на облике маневра у нападу и на начин организације одбране. Насељена места кружног или правоугаоног облика омогућавају обухватни и обилазни маневар у нападној операцији затим окружење или блокирање непријатељевих снага и на крају концентрични напад на непријатеља са кружне основице. Истовремено овакав облик града пружа оклопним јединицама у одбрамбеној операцији могућност организације кружне одбране и рационалније коришћење резерви маневром по унутрашњим правцима. Насељена места, градови издуженог облика, која се редовно налазе на обалама река (као на пример Смедерево) захтевају ангажовање јачих састава оклопних јединица, јер је отежана примена обухвата и обиласка ради изолације или блокирања, па су оклопне јединице приморане да изводе фронтални напад од објекта до објекта дуж улица које су паралелне са реком.

Битан утицај на извођење операција оклопних јединица у насељеном месту има и облик и протезање уличне мреже, која може бити: *радијална, радијално-кружна, зракаста, шаховска, комбинована и не структурирана*. Радијални систем, присутан је најчешће у старијим градовима и неповољно утиче на употребу оклопних јединица због своје пропусне моћи а недостатак попречних улица ограничава маневар оклопним јединицама покретом и ватром.

Радијално – кружна пружа повољније услове за употребу оклопних јединица (у одбрамбеној операцији организацију кружне одбране, у нападној употребу оклопних јединица са више праваца ка центру).

Зракасти негативно се одражава на извођење операција оклопних јединица јер ограничава маневар покретом дуж фронта, па почетно груписање оклопних јединица има изузетан значај.

Шаховски систем улица пружа најповољније услове за употребу оклопних јединица у операцијама у насељеном месту (граду). Код овог система улица територија града је подељена на одвојене квартове између којих се протежу праве и широке улице, а на раскрсницама су обично већи тргови и паркови који пружају повољне услове за маневар оклопних јединица у нападној операцији, а у одбрамбеној примени свих врста ватри. У основи овај систем улица је погоднији за извођење нападне операције оклопних јединица на насељено место него одбрамбене јер присиљава оклопне јединице да одбрану организују по утврђеним тачкама.

Комбиновани систем улица је најчешћи у виду радијалног круга у центру града који окружује шаховски систем улица у приградским насељима. Он ће различито деловати на употребу оклопних јединица у зависности у ком делу се планира и употребљавају оклопне јединице.

Не структурирани или произвољни систем улица у граду ствара највеће потешкоће за употребу оклопних јединица у борбеним операцијама, јер знатно отежава планирање, организацију и њихово планско извођење. Као по правилу у овом систему улице су криве, уске са великим бројем слепих улица што знатно отежава маневар оклопних јединица покретом и ватром.

Мостови, надвожњаци и подвожњаци са околним објектима и природним прекама каналишу дејства оклопних јединица и ограничавају маневар истих у нападним операцијама, док у одбрани пружају могућност лаког запречавања, рушења и успешне одбране са мањим оклопним јединицама (посебно механизованим).

Подземни објекти подруми, шахтови, канализациона мрежа, пешачки пролази погодни су (за механизоване јединице) за прикупљање, заштиту и покрет резерви. Подземни објекти омогућавају прикривен покрет и прилаз појединим објектима што је позитивно али исто тако може имати и негативан утицај на ток извођења операције јер омогућава и прикривен прилаз борбеном возилу (тенку) и његово оштећење или уништење релативно јефтиним борбеним средствима (ручним ракетним бацачима и сл).

Поменуте карактеристике насељених места различито ће утицати на карактер дејстава у насељеном месту и употребу оклопних јединица. Употреба оклопних јединица у операцијама у насељеном месту има посебне карактеристике у односу на друге услове и сходно томе захтеваће посебне тактичке поступке ових јединица међу којима треба истаћи:

- смањену прегледност и отежано осматрање из борбених возила,
- смањено поље дејства (топом и митраљезима),
- отежано командовање и одржавање везе између оклопних јединица,
- отежано садејство унутар оклопних јединица и са придатим јединицама,
- повећана је могућност маскирања и заштите од дејства непријатеља,
- повољне могућности за против оклопна и оклопна дејства,
- повољни услови за постављање заседа и дејство из заседе са блиских одстојања,
- отежани услови снабдевања (борбеним и погонским средствима) и
- отежано збрињавање повређених и рањених.

Употреба оклопних јединица у нападној операцији на насељено место

Начелно, оклопне јединице³ бригаде Копнене војске (бр КоВ) Војске Србије (тенковски батаљон (тб), тенковска чета (тч), тенковски вод (тв), механизовани батаљон (мб), механизована чета (мч), механизовани вод (мв)) не би требало употребљавати за самостална нападна дејства у насељеном месту, већ само за:

- блокаду насељеног места на које се напада,
- непосредну подршку пешадијских јединица у нападној операцији на насељено место,
- напад на снаге непријатеља које се бране испред насељеног места и
- као ојачања јуришних група,⁴ у борбеном пару .

³ Оклопне јединице су род Копнене војске Војске Србије. У свом саставу имају тенковске и механизоване јединице.

⁴ *Јуришна група* – (ЈГ) елемент борбеног распореда чете, батаљона и јуришног одреда у нападној операцији. Јачине је обично до једног пешадијског вода, ојачаног пионирима, одељењем БГА, до два тенка и групом за рашчишћавање. Најчешће се формира при нападно дејству на насељено место, за савлађивање утврђених зграда (објеката) и при насилном прелазу реке. Војни лексикон, Војноиздавачки завод, Београд, 1981, стр. 205.

У нападној операцији на насељено место тенковске јединице ће најчешће бити ангажоване у саставу јуришних група, где ће борбена дејства изводити у садејству са механизованим јединицама формирајући борбене парове. *Борбени пар* је елемент борбеног распореда оклопних јединица, односно заједничко дејство тенка и механизованог одељења (оклопни транспортер (ОТ) БВП М80) на изабраном правцу – настао као последица стечених искустава старешина припадника рода оклопних јединица (ОЈ) приликом ангажовања истих током дејстава на простору бивших република СФРЈ.

За разлику од тенковских јединица, механизоване јединице (мб, мч, мв) могу бити носилац дејстава у нападној операцији на насељено место. Нападну операцију механизоване јединице могу изводити у саставу бр КоВ, тактичке групе, борбене групе и самостално. У овим саставима механизоване јединице могу да буду у првом оперативном ешелону – првој линији или као резерва, у улози главних снага, или помоћних, резерве и јуришних група. У саставима моторизованих (пешадијских) јединица могу бити у улози снага за непосредну подршку пешадије или у саставу јуришних група. Самостално задатак извршавају најчешће као посебан елемент борбеног распореда батаљона, бригада (резерва, јуришне групе).

Када се механизоване јединице нађу у улози јуришних група онда нападну операцију изводе из борбеног возила пешадије (БВП). Механизованим јединицама у нападној операцији поред војних снага могу садејствовати и друге снаге система одбране (снаге полицијских управа, снаге отпора формиране унутар насељеног места). Начелно, у нападној операцији на насељено место механизоване јединице могу бити ојачане са:

- минобачачким јединицама (МБ 120 mm),
- пионирским јединицама,
- јединицама инжењеријских машина и
- средствима за телекомуникацију мале снаге.

Поред наведеног оклопне јединице требају бити ојачане:

тенковске: – минимално са две јединице пешадије и привременим извиђачким саставом извиђачке јединице бр КоВ;

механизоване: – са две тенковске јединице.

У нападној операцији на насељено место, оклопне јединице најчешће добијају задатак да заузму неколико објеката (веома ретко више мањих објеката) или део насељеног места.

Механизована јединица када се убацује у насељено место, начелно има задатак да успостави контакт са снагама отпора у насељеном месту, односно организованим снагама отпора и да са њима планира, организује и изводи нападна дејства и акције на објекте од посебног значаја (командна места, центре везе, јако утврђене објекте, мостове и сл.) Нападна дејства на наведене објекте треба изводити синхронизовано са нападним дејствима снага споља у духу плана претпостављеног. Односно, сва дејства која механизоване јединице изводе као убачена јединица требају бити у потпуности усклађена, по времену и месту, са деловима јединица које изводе нападну операцију споља и требају бити у њиховој функцији.

Планирање операције оклопних јединица у нападној операцији на насељено место

Процедура рада команде оклопне јединице (тб, мб) на доношењу одлуке за нападну операцију на насељено место одвија се по прописаним фазама Упутства за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије као и за нападну операцију у тз. „нормалним” условима, с тим што органи команде требају обратити пажњу на неке специфичности које могу битно утицати на коначан позитиван исход операције.

У фази иницирања (пријем задатка) команда треба доћи до закључака:

- о врсти задатка који извршава оклопна јединица – овде је битно закључити да ли задатак оклопна јединица изводи самостално или у саставу више јединице,
- у којој улози оклопна јединица извршава задатак (јуришна група, непосредна подршка пешадије и сл.),
- какав и колики је утицај суседа (првенствено убачених и других снага која дејства изводе унутар насеља) и каква и колика је ватрена подршка виших јединица,
- мерама које треба хитно предузети на стварању услова за успешно извршење додељене мисије.

Наравно, за доношење правилне и целисходне одлуке веома је битно да команда располаже са што више података о непријатељу и да се приликом планирања операције придржава следећих принципа:

- потпуно извршити идентификацију критичних подручја насељеног места,
- израдити једноставан план,
- омогућити потчињеним командирима потребно време за увежбавање јединица за операцију,
- дозволити и подстицати иницијативу код потчињених командира и
- правилно одредити (довољност снага) и на време, по потреби употребити резерву.

У обавештајној припреми бојишта у другом кораку процени претње (непријатеља) важно је доћи до квалитетних закључака о непријатељевим снагама које бране насељено место (објекте). У оквиру тога важно је сагледати:

- да ли су то специјалне или друге (пешадијске, оклопне, механизоване) снаге,
- да ли непријатељ употребљава и да ли ће употребити НХБ/о,
- опремљеност и могућност непријатеља за вођење пре свега противоклопних дејстава, запречавања и зарушавања,
- од посебног значаја је проценити тачан распоред ватрених средстава, пре свега за против оклопна дејства,
- да ли у насељеном месту има цивилног становништва које је непријатељски расположено према нашим снагама.

У процени борбеног простора треба сагледати две целине. Прва је процена самог насеља, односно демографије и инфраструктуре у насељу и друга целина је процена терена на којем се налази насеље. У процени насеља неопходно је анализирати:

- величину и тип насеља,
- да ли је то сеоско или градско насеље,
- каква је густина насеља,
- ширину и проходност улица и тргова,
- величину и значај стамбених и других карактеристичних објеката у насељу и
- број цивилног становништва и њихов утицај на извођење дејстава.

Значајно је проценити који су то објекти од посебног значаја за одбрану које непријатељ може посебно утврдити, чијим би заузимањем пала целокупна непријатељева одбрана.

Кроз процену терена на којем се налази насеље ценити:

- да ли је то равничарско, маневарско или брдско-планинско земљиште,
- број, карактеристике и врсте путних и железничких комуникација које воде кроз насеље, односно у насеље и ван њега,
- број и значај аеродрома, ако их има,
- да ли се насеље наслања на водену препреку (река, језеро) или га пресеца водена препрека и
- да ли су правци прилаза насељу каналисани и откривени.

Након дефинисања и описа борбеног окружења обавештајно – извиђачки орган команде оклопне јединице доноси закључке о:

- карактеристикама и густини, односно величини насеља,
- могућности блокаде насеља,
- могућности прилаза насељу или објектима напада у насељу (прикривен, полу прикривен или отворен правац),
- могућност уласка у насеље (комуникације и њихове карактеристике) за вођење нападаних дејстава и
- могућност изласка из насеља, било да излази непријатељ или сопствене снаге.

Када проучи и схвати задатак, развије варијанте употребе (курсева акција) и упореди их, те донесе одлуку за нападну операцију команда оклопне јединице заједно са претпостављеним треба обавезно да организује извиђање насељеног места.

Извиђање насељеног места треба бити основ за коначно формирање оперативног борбеног распореда оклопне јединице за нападну операцију на насељено место. Оперативни борбени распоред оклопне јединице условљен је задатком, местом и улогом у саставу више јединице, величином и врстом ојачања јединице.

Извођење нападне операције оклопних јединица на насељено место

Најповољнији услови за напад на насељено место пружају се после изолације насељеног места и створених услова за спречавање интервенције непријатеља споља. Због тога тенковске јединице оклопних јединица треба употребљавати за непосредну подршку пешадијских јединица које истовремено са нападом на насељено место изводе енергична дејства око насељеног места.

При нападу на насељена места оперативни борбени распоред механизованих јединица може се већим делом састојати од јуришних група. Механизована јединица у улози јуришне групе у нападној операцији на насељено место дели се на подгрупе (за рашчишћавање, за рушење, за напад и ватрену подршку) и операцију изводи на следећи начин:

- *подгрупа за рашчишћавање*, под заштитом подгрупе за ватрену подршку, прикривено прилази препрекама и израђује пролаз у истим. Када је пролаз отворен, подгрупа га обележава и заузима ватрене положаје на самом улазу а командир подгрупе уговореним знаком извештава командира јуришне групе да је пролаз израђен,

– *подгрупа за рушење*, брзо прилази месту пролаза, пузањем пролази кроз израђен пролаз, прилази објектима напада и по потреби их руши експлозивом, боље рећи руши остатке објекта после ватреног дејства тенкова, минобацача и БВП-е.

– *подгрупа за напад*, док подгрупа за рашчишћавање израђује пролаз излази на полазни положај за напад, чим прими обавештење да је пролаз израђен и обележен заједно са подгрупом за ватрену подршку, ватром неутралише откривене ватрене тачке непријатеља. Кад су откривене ватрене тачке непријатеља уништене, а посебно ватрене тачке (оруђа) која могу уништити, или оштетити БВП и објекат по потреби експлозивом срушен, највећом брзином под заштитом ватрене групе, прилази објекту напада у БВП-е до најближег заклона, искрцава механизована одељења и на јуриш, аутоматском ватром са блиских одстојања уз употребу ручних или шок бомби, заузима објекат.

За брзо и сигурно кретање и избегавање укрштања, па чак и међусобних ватрених дуела (избегавање тзв. пријатељске ватре) сопствених подгрупа јуришних група механизованих јединица, током извођења нападне операције, веома је битно ангажовати водича, тј. неког од припадника сопствених снага, или становништва који веома добро познаје насеље на које се напада. Нападну операцију на насељено место треба отпочињати у условима ограничене видљивости. Веома је битно да убачени делови (диверзантске или неке друге убачене или остављене сопствене снаге), непосредно пре отпочињања нападне операције неутралишу непријатељеве осматраче, (људство које опслужује техничка средства за осматрање) и људство које послужује средства ватрене подршке непријатеља.

При нападу на мање насељено место, оклопне јединице, кад год то услови дозвољавају, треба да изводе обухват насеља или препад на објекте на ивици насељеног места. По савлађивању непријатеља испред насеља и избијању на ивицу насеља оперативни борбени распоред оклопних јединица се прилагођава условима које пружају комуникације у насељеном месту (формирају се борбени парови). Уз снажну ватрену подршку, тенкови и ОТ се крећу задатим правцем ка објектима напада, односно прилазе зградама а придате пешадијске јединице и искрцни делови механизованих јединица по под групама упадају у зграде.

Дејства унутар зграда воде се поступно, просторија по просторија, спрат по спрат, све док непријатељ не буде потпуно уништен или заробљен. Дуже ходнике у зградама потребно је штитити, односно контролисати остављањем војника (два до три) које постављати тако да могу безбедно по њих прострељивати ходник. Пребацивање са једног спрата на други врши се кретањем степеницама, ватрогасним степеницама, кроз отворе у таваницама, пребацивањем са једног балкона на други и сл. Улаз у нову просторију, спрат, отвор или степениште претходно треба засути ручним одбрамбеним бомбама или шок бомбама ако је оклопна јединица опремљена истим, па тек онда упадати у њих у мањим групама. У току чишћења зграда од непријатеља посебну пажњу треба посветити осигурању од мина изненађења.

Заузете зграде (објекти) се детаљно чисте од заосталих групаца или појединаца непријатеља, мина изненађења и других убојних средстава. Из заузетих зграда командири тч (мч, тв, мв) требају организовати и спроводити ватру по суседним зградама у којима се брани непријатељ. Борбена возила (тенкови и ОТ) подржавају напад искрцних делова механизованих јединица у току њиховог приласка згради, дејством по спратовима, односно по једној или више ватрених тачака, а кад искрцни делови

упадну у зграду осигуравају дејства наших снага у згради. Током осигурања дејства наших снага у згради командири борбених возила требају обратити пажњу на осигурање истих од изненадних напада, па чак и отмица од стране непријатеља.

Нападна дејства кроз насељено место карактеришу се поступним заузимањем објеката (зграда). Приликом продора у дубину, поједине јаче утврђене и брањене зграде треба што пре блокирати и изоловати од осталог система одбране непријатеља. Сразмерно продору у дубину насељеног места учвршћује се постигнути успех и уређују поједини објекти, тргови и зграде као ослонац за даље продирање и за одбијање противнапада непријатеља.

Борбена возила (тенкови, ОТ) се у насељеном месту крећу дуж авенија, широких улица и кроз паркове, начелно у водним колонама, са већим међусобним одстојањем (већим од 50 m). Обавезно испред борбених возила треба ићи пешадија или искрцни део механизованог вода. Наоружање борбеног возила које се креће на челу усмерено је напред и десно, другог лево, а трећег назад и лево. Свако борбено возило начелно дејствује по од себе, супротној згради, односно објекту. По избијању на шире тргове, раскрснице и слично, а ради учвршћења успеха, оклопне јединице требају одмах да организују кружну одбрану истих.

При нападном дејству у насељеном месту радио веза је главна веза. Искуства из борбених дејстава на простору бивше СФРЈ говоре да је веза преко ручних телекомуникационих уређаја (моторола) најефикаснија веза у насељу. Зато оклопне јединице треба снабдети са што више ових уређаја, посебно треба настојати да командири подгрупа у јуришној групи имају ове уређаје за телекомуникацију.

Употреба оклопних јединица у одбрани насељеног места

У зависности од места насеља у зони (рејону) одбрамбене операције, хидрографских, орографских, комуникацијских и других карактеристика у широј и ужој околини насеља, као и значаја одбране насеља за крајње жељено стање у одбрамбеној операцији, одбрану насеља оклопне јединице могу организована на даљим или ближим прилазима насељу и у самом насељу – урбаном делу насеља.

Одбрана коју организују оклопне јединице на даљим прилазима насељеном месту карактерише: одбрана насеља се изводи у склопу зоне (рејона) јединице у којем се насеље нашло. Ова одбрана се изводи са одређеним степеном упорности да би се поред осталог и створило време сопственим снагама у насељу за успешну организацију одбране, било на ближим прилазима било у самом насељу. У оваквим случајевима организације одбране насеља, оклопне јединице тежиште одбране одређују у захвату правца који воде у насељено место и ка објектима који доминирају над насељем.

Извођење одбране на *ближим прилазима насељеном месту*, поред карактеристика датих у одбрани оклопних јединица на даљим прилазима насељеном месту има и неке друге специфичности. Ова одбрана најчешће почиње борбама и бојем против непријатељевих снага које врше брзе и изненадне продоре на крилима, боковима и кроз међупросторе снага које организују одбрану на даљим прилазима насељеном месту. Одбрана се изводи са већим степеном упорности, како би се створили повољни услови за прихват снага које изводе одбрану на даљим прилазима насељеном месту и њихово

планско извлачење ради организације одбране у самом насељу или околини насеља, како би се спречио непријатељ да на леђима ових снага из покрета упадне у насеље, односно да плански и организовано приступи блокади насеља. Посебан значај за успешно извођење овакве одбране имају инжињеријска дејства, првенствено запречавање. Успешним и умешним коришћењем природних објеката, запречавањем прилаза насељу, међупростора и тенко-проходних праваца оклопним јединицама се битно повећава упорност одбране насеља. Једно од основних обележја ове одбране, поред упорности, треба бити и активност мањих тактичких оклопних јединица засновано пре свега на заседним дејствима, противнападима, препадима и испадима, која морају бити синхронизована са дејствима снага које изводе одбрану на даљим прилазима насељу.

Одбрану насељеног места (у урбаном делу насеља) оклопне јединице најчешће изводе у условима потпуног или непотпуног окружења. Извођење ове одбране представља најсложенији облик одбране, нарочито у условима превласти непријатеља у ваздушном простору (дејство борбених противоклопних хеликоптера). Оклопне јединице које организују одбрану у насељеном месту, најчешће неће имати непосредну везу са осталим јединицама, јединицама ван насељеног места. Путевима за дотур и евакуацију биће у потпуности или делимично пресечени а систем веза, па и садејство отежано са снагама у подручју изван насеља. У оваквим ситуацијама оклопна јединица која брани насеље треба се у логистичком смислу ослања на насељено место и његово становништво, посебно на економске, производне, здравствене и друге капацитете и сопствене резерве.

Извођење одбрамбене операције оклопних јединица у насељеном месту

Извођење одбране у насељеном месту начелно, отпочиње дејством по снагама непријатеља које изводе напад на предњи крај одбране, поједине објекте у насељу, отпорне тачке и чворове одбране. Најчешће их изводе непријатељеве јединице формиране у јуришне групе, посебно обучене и увежбане за бој у насељеном месту ојачане са оклопним јединицама.

Када спољне ивице насељеног места омогућавају повољну организацију одбране на ивици насеља (зграде у насељеном месту (објекти) су од чврстог материјала заштићене конфигурацијом земљишта од масовних ватрених удара непријатеља) онда људство оклопних јединица запречава и утврђује ово подручје а командири, команданти организују такав систем ватре који ће доћи до пуног изражаја у делу брисаног простора испред насеља који непријатељеве снаге морају проћи да би упале у насељено место. Изненадне и разноврсне ватре, правовремено организованог система ватри усклађене са планским и масовним запречавањем и утврђивањем отпорних тачака⁵ пружају могућност људству оклопних јединица да спречи непријатеља да пра-

⁵ *Отпорна тачка*, најважнији део рејона одбране вода и чете и саставни део одбрамбеног чвора баталјона. Обично је природно јак, најчешће утврђен, поседнут и заштићен ватреним средствима објекат. На теже проходном земљишту и у одбрани насељеног места може се организовати самостално, ван одбрамбеног чвора. Војни лексикон, Војноиздавачки завод, Београд, 1981, стр. 378.

вовремено врши отварање пролаза у препрекама, организован и брз јуриш и заузимање кључних објеката у насељеном месту. Уколико непријатељ ипак, и поред предузетих свих мера, заузме кључне објекте у насељеном месту онда командири оклопних јединица треба одмах да формирањем јуришних група и концентрацијом најјаче ватре у најкраћем временском року док се непријатељ не стабилизује на објекту, изврше енергичан противнапад и поврате заузети објекат. Посебан значај у извођењу одбране унутар насеља има кључно и упорно држање, за одбрану кључних објеката у оквиру насеља. Ови објекти могу бити утврђене доминирајуће зграде јачих конструкција, утврђени тргови, раскрснице, делови ширих улица, булевари.

Борбена дејства за насељена места карактеришу се:

- непрекидним бојем дању и ноћу, у свим метеоролошким и другим условима, за сваку зграду, па и њен спрат, за сваки део насеља и за сваку улицу,
- широким могућностима разноврсног запречавања и утврђивања (ојачање рушевина, стварање барикада, минирање пролаза, широка употреба мина изненађења),
- максималним напрезањем људства и борбене технике (борбених возила),
- масовним обостраним снајперским дејствима и
- могућностима да мање оклопне јединице (одељења, водови) буду окружени.

Снајперска дејства представљају најупечатљивију карактеристику дејства у насељеном месту. Током извођења одбране, могуће је да отпорна тачка буде истовремено нападнута из више праваца (страна) па да се оклопне снаге, отпорне тачке оклопних јединица нађу у полу окружењу или окружењу. У оваквим случајевима одмах се предузимају мере за брзо разбијање окружења и пробој окружених оклопних јединица из окружења уз ватрено и тактичко садејство са другим снагама које нису у окружењу. Пошто је маневар оклопних јединица које бране насеље ограничен потребно је формирати мање групе (јачине до вода) за дејства. Ове групе, нарочито у мањим насељима изводиле би појединачна борбена дејства и акције: заседе, препаде, диверзије и друга дејства.

Против оклопна дејства у насељеном месту карактеришу се изненадним, краткотрајним, брзим и прецизним дејствима средстава за блиска против оклопна дејства, као и масовном употребом месних и приручних средстава за против оклопна дејства. Посебно до изражаја долазе у механизованим јединицама групе ловаца тенкова са ручним ракетним бацачима и свим другим средствима која могу бити употребљена на ограниченом простору, односно са прозора или кровова утврђених зграда, са раскрсница и из канализационих отвора.

Логистичка подршка оклопних јединица у одбрани насељених места је посебно карактеристична и захтева максимална напрезања логистичких органа и јединица. За реализацију логистичке подршке оклопних јединица у одбрамбеној операцији насељеног места најповољније је формирати мање брзо покретне и добро опремљене привремене саставе, мале групе на нивоу чета или дела насеља. Основно је да оклопне јединице приоритетно буду снабдевене муницијом, минско експлозивним средствима, погонским горивом, санитарским материјалом и сувим оброком преко норме јер је снабдевање у току дејстава битно отежано, а некад и искључено. Потребно је формирати складишта у подрумским просторијама јер су ту скоро у потпуности заштићена од дејства непријатељеве артиљерије и авијације. Тежиште у збрињавању повређених и оболелих даје се на пружању самопомоћи, узајамне и

опште медицинске помоћи, а обавља се непосредно у зградама, отпорним тачкама, односно тамо где ју је могуће најпре пружити. Због честе немогућности коришћења јавних здравствених установа и санитетских станица виших јединица, пожељно је, када то услови дозвољавају, формирати санитетске екипе за сваку чету, односно за одређени део насеља које ће пружати стручну специјалистичку помоћ и неодложне хируршке интервенције.

На плану противпожарне заштите неопходно је ангажовати расположиво становништво и средства за гашење пожара из месних извора, формирањем више екипа за гашење пожара, евакуацију људства и материјалних добара из објеката захваћених пожаром.

Одбрана насељених места је врло сложена и од јединица и команди захтева максималну обученост, издржљивост и спремност на највеће напоре и жртве, ефикасно, рационално и непрекидно обезбеђење дејстава и командовање оклопним јединицама у операцији.

У зони одбране више јединице (оперативне групе, бр КоВ, тактичке групе и борбене групе) оклопна јединица (тб, тч, тв, мб, мч, мв), добија свој рејон одбране који, зависно од величине и значаја насеља, може да обухвати блок зграда, једну зграду а понекад и део једне веће зграде или део мањег насељеног места. Одбрану насељеног места оклопне јединице ће, начелно изводити у саставу првог ешелона (прве линије), другог ешелона (линије) или у резерви. Начелно, оклопне јединице одбрану насељеног места организују у виду отпорних тачака које обухватају групе (блокове) зграда или део насеља а у већем насељу више паркова, тргова. Распоред борбених возила, ватрени положаји тенкова и оклопних транспортера у оквиру отпорне тачке оклопне јединице треба да обезбеди кружну одбрану и потпуну ватрену везу између свих елемената отпорне тачке. Простори између борбених елемената отпорне тачке унутар нижих оклопних јединица, између положаја одељења, ватрених положаја тенкова требају бити запречени минско експлозивним и другим препрекама или се између истих организују заседе групе војника.

Предњи крај одбране оклопних јединица у одбрани насеља може бити испред, са стране у самом насељу а ређе на самој ивици насеља. Где ће бити предњи крај одбране оклопне јединице зависи од:

- величине насељеног места,
- места, улоге и задатака оклопне јединице у мисији,
- организације система ватре претпостављеног,
- телекомуникација и организације садејства са суседима и
- могућности постизања изненађења.

У неким ситуацијама, првенствено када се брани мање насељено место, предњи крај одбране оклопне јединице може бити и позади насељеног места, док се у насељеном месту уређује привремени рејон одбране (отпорна тачка) мање оклопне јединице (начелно механизованог вода).

За извођење одбране насељеног места оклопне јединице опремљене само тенковима (тб, тч) треба ојачати са: механизованим јединицама или пешадијским јединицама, сходно организацијској јачини јединице (тб са четом, тч са водом). Погољније их је ојачати са механизованим јединицама, пионирским јединицама или јединицом инжењеријских машина. Механизоване јединице треба ојачати и опремити

таквим наоружањем и опремом чије борбене и употребне вредности долазе до изражаја управо у насељеном месту. Пре свега треба их ојачати са снајперским паровима из специјалних јединица, средствима за задимљавање, заслепљивање и привремено онеспособљавање (шок бомбе).

У одбрани насељеног места тенковске јединице, начелно треба задржати као целину тј. могу се до нивоа чета придавати пешадијским јединицама у улози резерве ради ојачања одбране. Када се нађе у оваквој улози у зависности од величине насеља, тенковска чета може бити распоређена у насељу или ван њега. Треба настојати да, кад год то услови дозвољавају, да им рејон одбране буде ван насеља а кад поседа рејон одбране у насељу онда поседа паркове, баште, тргове, шире главне улице, дворишта и друге просторе, одакле је могућ брз и једноставан маневар покретом и ватром ка правцима напада непријатеља.

Борбени распоред оклопних јединица у одбрани насељеног места је сличан борбеном распореду као и у осталим условима, с тим што тенковске јединице кад се нађу у другом ешелону (другој линији) више јединице у дубини одбране начелно извршавају следеће задатке:

- изводе активна дејства,
- интервенишу ка угроженим правцима,
- изводе дејства у бок снага непријатеља које врше обилазак насеља (дела насеља) и
- спречавају отсецање и окружење јединица у насељу.

Приликом одбране већег насеља, оклопне јединице кад изводе активна дејства из дубине одбране, дејства изводе дуж широких авенија, улица и сличних објеката, због чега је потребно пре самог извођења исте извидети и по потреби уредити.

Дакле, приликом одбране насељеног места треба формирати такав борбени распоред оклопних јединица да им се, без обзира да ли се налазе у првом оперативном борбеном ешелону, првој линији одбране, по дубини или у резерви, створе повољни услови за извођење активних дејства тј. да могу брзо да изврше трансформацију у јуришне групе или мање брзе ефикасне саставе који ће у одређеном тренутку бити способни да пређу на извођење активних дејстава.

У оквиру отпорних тачака а ради непрекидног осматрања, стицања личног увида у ток борбених дејстава и испољавање непосредног утицаја на њихов ток, команданти, командири оклопних јединица, а посебно механизованих, требају формирати своје осматрачнице на погодним местима (на крову, тераси или вишем спрату зграде).

Правовремена организација система ватре и садејства унутар оклопних јединица је један од битних предуслова за успешно извођење целокупне одбране насељеног места. Систем ватре у унутрашњости насеља треба бити тако планиран, организован и постављен да омогући дејство целокупним наоружањем оклопних јединица и јединица подршке дуж улица, паркова, башта и пролазима ради остварења унакрсне, косе, бочне и вишеспратне ватре. У зависности од величине насеља и места и улоге оклопне јединице у систему одбране више јединице систем ватре треба да обезбеди дејство по непријатељу на прилазима и боковима насеља. За одбрану утврђених зграда начелно стрелце наоружане пушкомитраљезима, ручним ракетним бацачима треба постављати у приземље зграда, док по спратовима зграда треба распоређивати стрелце наоружане аутоматским пушкама и снајперима.

Ватрени положаји тенкова, оклопних транспортера (ОТ и БВП-е) одређују се на местима која им пружају могућност отварања ватре у више праваца, начелно у захвату раскрсница, тргова, по парковима, или дуж авенија. Ватра тенкова и БВП-е може доћи до изражаја само у изненадном, појединачном и заседном дејству.

Садејство у оквиру оклопне јединице треба до крајности и у најситније детаље бити дефинисано, прецизно организовано и спроведено. Организује се на свим нивоима командовања оклопним јединицама, између појединаца у групи па до команданта батаљона. Свако нарушавање садејства у насељеном месту може довести до пријатељске ватре (међусобних дејстава), што може имати несагледиве последице.

Елементи организације садејства не разликују се много од организације садејства у другим ситуацијама. Приликом организације садејства иде се до детаља, све до организације и реализације радњи и поступака сваке групе, па и појединца, од дејства по улицама, квартовима, блоковима, групама зграда и зграда појединачно па до боја у згради по спратовима и по просторијама на спрату. Због отежаног командовања и могућности да делови отпорне тачке буду одсечени (окружени) неопходно је да се са организацијом садејства до детаља упознају сви командири (свих нивоа).

За извођење противоклопних дејстава у механизованим јединицама се од сопствених снага и средстава и снага ојачања (тенковских јединица), требају формирати противоклопне групе и групе ловаца тенкова које ће организовати противоклопне заседе на могућим правцима употребе оклопних средстава непријатеља, односно на правцима и у рејонима у којима могу брзо, изненадно и ефикасно дејствовати по оклопним саставима непријатеља. Код организације противоклопних дејстава у механизованим јединицама треба узети у обзир ограничење ових јединица, тј. боље речено отежано дејство против оклопним вођеним ракетама са транспортера због система вођења помоћу жице.

Против ваздухопловна дејства у одбрани насељеног места припремају се и организују као и у другим условима. За осматрање користе се разни погодни објекти (кровови, терасе, високи спратови, водоторњеви, фабричка постројења и изузетно, када нема других могућности и верски објекти), са којих се може кружно осматрати ваздушни простор али и прилази насељу, односно отпорној тачки. За овај задатак осматраче треба снабдети преносним уређајем за телекомуникацију који је компактибилан са уређајем у тенку, оклопном транспортеру или сигналним средствима. Сигнали који се одређују морају бити кратки, јасни и недвосмислени, лако уочљиви за целу оклопну јединицу или бар за већи део, а за команданта (командира) обавезно. За противваздушну заштиту користе се утврђени и прилагођени објекти у насељу (привредни и индустријски објекти).

Имајући у виду да ће непријатељ, пре и у току напада на насељено место, настојати да унутар самог насеља изводи диверзантска дејства убацивањем својих диверзантских снага или активирањем раније убачених, неопходно је да командири (командири) планирају и предузимају одговарајуће мере на плану заштите снага и да предвиде део снага које ће извршавати задатке непосредног осигурања отпорне тачке.

Запречавање је један од битних елемената који употпуњује систем ватре али и битно доприноси успеху у операцији, стога му командири (командири) требају посветити пуну пажњу. Запречавање се врши на прилазима и унутар насељеног места, а може се вршити и на боковима, правцима могућег обиласка насеља. Запре-

чавање испред и са стране насељеног места условљено је, поред осталог и конфигурацијом земљишта на коме се налази насељено место. Уколико су правци прилаза и обиласка насељеног места каналисани, онда је запречавање олакшано и изводи се комбинацијом фортификацијских и минско експлозивних препрека, зарушавањем и рушењем.

На исти начин се врши запречавање и када правци нису каналисани, с тим што је избор препрека разноврснији. Минско експлозивне препреке долазе до већег изражаја од осталих противоклопних препрека. Које ће врсте препрека оклопне јединице употребити зависи од могућности оклопне јединице да их израђује, поставља и брани. У унутрашњости насељеног места запречавање је ефикасније и пружају се веће могућности његове реализације. Запречавају се простори између ватрених положаја борбених возила и положаја јединица (улице, тргови, паркови, баште итд). Врши се припрема појединих објеката за рушење, као и делова улица, паркова, тргова за зарушавање. У запречавању до изражаја долазе мине изненађења, посебно у напуштеним или не поседнутим објектима и рејонима. Дворишта, тргови, паркови и улице су подесни за употребу фугаса и против пешадијских усмеравајућих мина.

Утврђивање у насељеном месту, у односу на утврђивање ван насеља, је олакшано јер се реализује подешавањем за дејство и заштиту појединих зграда или група зграда, објеката привредне и комуналне инфраструктуре. Приликом утврђивања објеката треба водити рачуна да се обезбеди прикривен распоред ватрених средстава и услови неопходни за дужи боравак у њима, тј. да се створе повољни услови за дејство, живот и рад у тим објектима.

Одбрану насеља на прилазима оклопне јединице припремају, организују и изводе као и у другим условима. Одбрану у самој унутрашњости насеља оклопне јединице изводе са крајном упорношћу, водећи рачуна да се непријатељу спречи упад у отпорне тачке или да изолује отпорне тачке. У том циљу команданти и командири оклопних јединица требају непрекидно пратити дејства непријатеља, предузимати активна дејства, пре свега у бокове и позадину непријатеља, пратити стање и спречавати нарушавање система ватре, садејства и запречавања и утврђивања и предузимати одговарајуће мере на њиховој доградњи.

Једна од битних карактеристика одбране у насељеном месту је борба за сваку зграду, па чак и сваки спрат у већим зградама. Одбрамбена дејства у самом насељу изводе се са блиских одстојања употребом аутоматског оружја при чему самосталност, сналажљивост и иницијатива сваког појединца долази до пуног изражаја.

Ако се деси да непријатељ упадне у насеље, односно отпорну тачку тада оклопна јединица, најјачом ватром, допунским запречавањем и одговарајућим активностима упорно брани своје ватрене положаје спречавајући даље продоре непријатеља и нарушавање система одбране. Уколико непријатељ запоседне – заузме неку зграду, објекат од важности за укупан систем одбране оклопне јединице, онда командант (командир) оклопне јединице формира јуришну групу ради поновног заузимања те исте зграде (објекта).

При напуштању насеља, у етапи извлачења и повлачења, оклопна јединица може извршавати и задатке заштитних органа више јединице (бр КоВ, оперативне групе).

Закључак

Несумњива је чињеница да ће у 21. веку бити повећана важност настањених подручја која су већ сада на почетку века постала скоро ексклузивни фокус људских активности. Ова настањена подручја, а у оквиру њих насељена места, без обзира да ли се ради о већем или мањем за војску, са становишта оружаног сукоба, представљаће комплексно окружење пуно изазова унутар којег се крећу, ангажују и употребљавају различите родовске јединице па чак и јединице које по својим карактеристикама нису погодне за борбена дејства у насељеном месту.

Иако смо на самом почетку овог рада истакли да оклопне јединице, начелно не треба самостално употребљавати у операцијама у насељеном месту, из садашње организације бр КоВ Војске Србије произилази чињеница да ће се оне највероватније у евентуалним будућим сукобима употребљавати. Пре свега зато што ове јединице могу дејствовати прецизном и уништавајућим ватрама, чак и на малим даљинама.

Велика ватрена моћ оклопа врло лако и умешно се може применити у урбаним подручјима, коришћењем специфичне тенковске муниције и обимнијим коришћењем помоћног наоружања (митраљеза).

Какве год биле физичке карактеристике насељеног места – оперативног окружења, употреба оклопних јединица у насељеном месту треба да омогући сукцесивно, односно истовремено стављање непријатеља под притисак и контролу окружења, односно заштиту становништва (цивила, небораца). У контексту овога, сваки командант (командир) оклопне јединице ће се суочити са три изазова: знањем и разумевањем ситуације, мобилности своје јединице и контролом офанзивних борбених акција. Употреба оклопних јединица у операцијама у насељеном месту захтева од командира и команданата ових јединица до најситнијих детаља разрађен план садејства својих јединица са јединицама других родова, а нарочито са јединицама пешадије.

У великој мери на употребу оклопних јединица у насељеном месту може утицати њихова техничка ограничења као што су на пример: тежина борбених возила, особине оклопа и ограниченост елевације цеви приликом отварања ватре, те је потребно пре самог извођења ових операција добро разрадити план операције, односно прецизирати маневар готово сваког борбеног возила. Техничка ограничења оклопних возила команде ових јединица требају добро размотрити и приликом организације садејства са осталим родовима да не би долазило до прекорачења војне силе и до непотребних губитака од тзв. „пријатељске ватре“.

Ефекти дејства оклопног наоружања, посебно последице дејства топовске муниције (подручје ударног таласа и шрапнели који могу путовати неколико стотина метара) морају бити пажљиво размотрени од стране команданата и командира оклопних јединица пре самог отварања ватре. Супротно овоме, команде тактичких јединица (бр КоВ) приликом планирања ових операција требају узимати у обзир и чињеницу да су посаде оклопних возила заштићене од стрељачке ватре, па чак и да могу издржати и преживети и у непосредној близини извора ватре.

На основу свега реченог у овом раду можемо закључити да се оклопне јединице Копнене војске (бр КоВ) Војске Србије веома успешно могу употребљавати у операцијама у насељеном месту али је за њихову употребу потребно познавати и узимати у обзир њихове основне карактеристике и ограничења која проистичу из тактич-

ко-техничких карактеристика борбених возила. У нападној операцији оклопне јединице начелно треба употребљавати ван ужег градског подручја града за обухват, блокирање и окружење, спречавање интервенције споља и пробоја непријатељевих снага из града. Уколико се употребљавају у граду начелно их треба придавати пешадијским јединицама (четама и батаљонима) ради непосредне подршке и побољшања противоклопних дејстава. У одбрамбеној операцији се могу употребљавати у саставу пешадијских јединица у оквиру отпорних тачака и чворова одбране као непокретне ватрене тачке, за дејства из заседа, за непосредну подршку пешадијских јединица и активна дејства.

Литература

- [1] Марјановић Р., *Општа војна географија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1983.
- [2] Марјановић Р., Д. Перишић, М. Журе, *Регионална војна географија I*, Војноиздавачки и новински центар, Београд, 1988.
- [3] *Војни лексикон*, Војноиздавачки завод, Београд, 1981.
- [4] Група аутора: Уџбеник за Војне Академије и Факултете општенародне одбране: *Тактика борбених дејстава тактичких јединица КоВ ЈНА и територијалне одбране*, Војноиздавачки завод, Београд, 1981.
- [5] Жнидаршич В., Докторска дисертација: *Утицај инфра структуре градског насеља на припрему за извођење против терористичке операције*, Београд, 2016.
- [6] *Доктрина операција Војске Србије*, Генералштаб Војске Србије, Медија центар, Београд, 2012.
- [7] *Правило бригада Копнене војске*, Команда Копнене војске, Ниш, 2011.
- [8] *Правило оклопна и механизована бригада*, Савезни секретаријат за народну одбрану, Војноиздавачки завод, Београд, 1976.
- [9] *Правило оклопни батаљон*, Савезни секретаријат за народну одбрану, Војноиздавачки завод, Београд, 1976.
- [10] *Правило механизовани батаљон*, Савезни секретаријат за народну одбрану, Војноиздавачки завод, Београд, 1976.